

vidá. Ludvík zůstává přítomen jako zplnomocněný zástupce, neodešel z Helenina monologu, ušklíbá se v něm nad ním. Zdvojený odstup je už zaujetím proti a pro. Dílo nadhledu se vyvíjí v polemiku a vyznání. Sám vstup do skutečnosti, samo prohledání dostane výzor ideologicko-lyrický.

Negativní obrana proti neepickému světu konstruuje antiděj: neuskutečnění zmenšeného činu. Obrací epiku vzhůru nohama. V exkurzích do oblastí mýtu a potrefených šibalů přezkúuje možnosti existence lidské a románové. Avšak upírajíc kritický pohled na archaické kultury folklóru a dogmatismu -v kombinaci s pozůstalostí romantickou - stává se burleska vážně miněnou literaturou. Rozvíjí zkušenost v řádu poznaného smyslu, včleňuje zjištěné nejistoty do demonstračního schématu. Roztancovává absurdní rej na pódiu dobře podezděném. Tím čtenáři jednak usnadňuje jeho orientační úkol, jednak mu vnuká, aby si románový diapazon přec jen zúžil sociálně kriticky. Intelekt tlačí Kunderu k uzavřené formě, která je vlastní dramatu a je slučitelná s pointovanou povídkou. Leč epika se dále sesouvá. I kdybychom nepřihlíželi k ideálu velké románové epiky, jejímž vyznavačem byl Kundera v *Umění románu*, můžeme se ptát, zda optika, přes kterou je nám hledět, je adekvátní svému času, své skutečnosti, zda tedy je optikou románovou. Vkrádá se pochybnost Marcellem Moussym vyhrocená až protirománově: „Jestliže obecnstvo věnuje Godardovi větší pozornost než kterémukoliv romanopisci jeho generace, je to způsobeno tím, že jeho dílo je obrazem diskontinuity, inkoherece, protikladů, myšlenkového i mravního chaosu doby. A pro tlumočení tohoto ovzduší je film bezesporu nejvhodnější výrazový prostředek. Přes všechny ústrky si románová forma zachovává jakýsi odlesk, jakousi nesmazatelnou stopu velkých harmonických a spořádaných dob, v nichž vznikala.“ Jinými slovy (slovy Nathalie Sarrautové): „Život, k němuž se koneckonců vztahuje všechno v umění (tato ‚životní intenzita‘, jež podle slov Gidových ‚naprosto jasně dodává věcem cenu‘), opustil tyto kdysi tak slibné formy a přenesl se jinam.“

Život se přenesl jinam, ale ani román o život nepřichází. Bez přestání ruší něco ze sebe sama a s každým dalším omezením klade své možnosti za dosavadní hranice. Jak by žánr, kterému je vlastní krize nejpřirozenějším stavem, mohl opustit krizi světa?